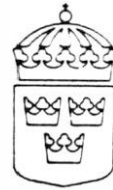

Motion till riksdagen

1989/90:Jo818

av Anders Castberger m.fl. (fp)

Vänern m.m.

Mot.
1989/90
Jo818—821

Västsverige har i Vänern en unik resurs på flera områden. Den kötbundna fraktfarten är av stor betydelse. Fritidsbåttrafiken är betydande och med inslag från främmande länder. Vänern är också vattentäkt för flera kommuner. Över 700 000 människor får sitt vattenbehov täckt via uttag i Göta älv och Vänern.

Vänern utgör med till- och avflöden en stor och redan reglerad elkraftstillgång. Vänern är ett så stort vatten att sjön tillsammans med Göta älv är en betydande miljöfaktor ur klimatologisk synpunkt. Vattensystemet utgör vidare grund för många djurarters liv och fortbestånd.

Via Göta älv och Nordre älv står Vänern i förbindelse med Västerhavet, främst Skagerack. Dessa Västervatten är av stor betydelse såväl när det gäller ekologin som människors verksamheter och livsbetingelser. Västerhavet utsätts för kraftig miljöpåverkan dels utifrån genom andra länders miljöutsläpp, genom fartygsdumpning och nedskräpning, dels från vårt eget land genom kvävenedfall, urlakning ur jordar och avloppsutsläpp.

Fartygstrafik

Fartygstrafiken på Vänern och i Göta älv betyder mycket för näringslivet och sysselsättningen samt den strukturella servicen. Mellan 15 och 20 större fartyg i klassen 3 000–4 000 ton passerar per dygn. Nya typer av fartyg kan ge en ny transportstruktur och öka konkurrenskraften och effektiviteten i kanaltrafiken. Den nyligen inledda skytteltrafiken är exempel på detta. Alternativfrakt per landsväg skulle innebära ca 500 långtradare per dygn. Säkerhets- och miljömässigt är det betydande fördelar att sådana transporter avlastas landtrafiken. Staten bör främja övergången till fartygstransporter även för egna verksamheter i Vänerområdet. Här vill vi särskilt peka på flygbränsletransporterna till flygflottiljen Såtenäs. Betydelsen av Vänersjöfarten och statens eget ansvar att föregå med gott exempel bör ges regeringen tillkänna.

Vattenintaget försörjer en betydande del av befolkningen i Västsverige. Konsekvenserna blir stora vid hinder för vattenförsörjningen. Flera gånger har Göteborg fått stänga sina vattenintag, varvid reservvattentäkter har använts.

Hot mot sjö och hav

Övergödningen av kusthav och sjöar leder till miljöproblem som algblooming, syrebrist och organismdöd. Den ökade tillgången på gödande kväve beror på gödsling av jordbruksmark och utsläpp av ofullständigt renat avloppsvatten från hushåll och industrier. Betydande mängder ammonium- och nitratkväve faller också ned från luften. Det luftburna kvävet kommer från motortrafiken, felaktig stallgödselhantering och till mindre del från industriprocesser.

Trafiken och jordbruket bidrar i ungefär lika stor grad till övergödningen.

Vad som skett på land har märkts främst i havet. God tillgång på organiskt åtkomligt kväve har lett till hög produktion av växter och djur. Men om näringstillgången ökar alltför kraftigt, kan en överproduktion ske. I havet yttrar det sig som en kraftig algblooming. När algerna dör sjunker de till botten och bryts ner av syreförbrukande bakterier. Vid hög bakterieaktivitet tar syret slut och fiskar och bottendjur dör. Under de senaste hundra åren har mängden kvävenäring som rinner ut i Västerhavet ungefär fyrdubblats genom mänsklig aktivitet. Resultatet märker vi i form av kraftiga algbloomingar och bottendöd.

Det är därför glädjande att riksdagen har ställt sig bakom folkpartiets krav på att initiativ tas till bildande av en Nordsjökommission, liknande den som redan finns för Östersjön. Tyvärr har regeringen ännu inte kommit längre än att förbereda arbetet. Riksdagen bör därför göra ett nytt tillkännagivande i frågan.

När det gäller utsläppen av fast avfall beslutade Nordsjökonferensen 1987 att Nordsjön skulle bli s.k. specialområde i den internationella sjöfartslagsstiftningen. Detta innebär att det sedan 1988 är förbjudet att släppa ut fast avfall. Trots detta fortsätter fast avfall under vinterstormarna att spolas upp på den svenska västkusten.

Praktiskt taget allt skräp på havsstränderna kommer från andra länder, från yrkessjöfarten eller oljeutvinning i Nordsjön.

Vi har i en tidigare motion framfört att det är angeläget att berörda kustkommuner erhåller hjälp för att klara de stora nedsmutsningsproblemen. Jordbruksutskottets majoritet har avslagit detta förslag. Berörda länsstyrelser har skrivit till regeringen och begärt stödinsatser med förutsättningen att regeringen kommer att vidtaga initiativ.

Hoten mot inlandsvattnen beror till stor del på att de också är recipienter. Reningsverk och annan utrustning skall säkerställa att inga giftutsläpp sker. Detta gäller från såväl flera mycket stora tätorter som industriverksamhet. Kring vattnen ligger några av Sveriges absolut största industrikoncentrationer.

Västra Sverige är i många stycken att betrakta som landets tunga verkstad

med praktiskt taget hela bilindustrin, all flygmotortillverkning och en rad andra industriverksamheter. Dessa är ofta miljöstörande.

Olyckor och tillbud sker relativt ofta. Länsstyrelsernas miljövårdsenheter får larm med jämna mellanrum. Kontinuerlig mätning vid några mätstationer sker också genom vattenvårdsförbunds försorg. Vid olyckor och tillbud sker allvarliga utsläpp. Utsläpp av cyanid, färgmedel, destillat av tungmetaller och andra gifter förekommer. Skyddsbassänger förlär inte alltid.

Utsläpp har också förekommit från fabriker som haft sådan föroreningsnivå att de inte klarat ens koncession snämndsfastställda nivåer efter flera år, utan tvingats avveckla verksamheten. Till detta kommer vattenutsläpp från klorblekerier i Skoghall och Gruvön, fiberrikt vatten från Holmens bruk i Vargön och flera pappers- och massafabriker i Lilla Edet, Ryaverkens smutsvattenutsläpp om över 8 miljarder liter årligen, utsläpp av höghaltiga gifter från EKA i Bohus, liksom rena läckage. Det har t.o.m. förekommit att 60 000 ton tjockolja har läckt ut från landstingets anläggningar i Vänersborg.

Trots dessa allvarliga hot planeras Vänern och Göta älv få ökad betydelse som vattentäkter för dricksvatten. Således harsåväl Uddevalla som Stenungsunds kommuner behov och planer som avser vattenavledning från dessa inlandsvatten.

Västervattnen måste räddas

Vi vill här peka på ett antal beslut som skulle vara verkningfulla i ett program för Rätta Västervattnen:

- totalförbud mot användningen av miljögiftet PCB,
- genbanker för att förhindra utarmning av i första hand fiskbestånden (i första hand genom att skydda de hotade arterna s naturliga miljöer),
- naturskydd av marina områden genom inrättande av marina reservat,
- insatser för att återskapa en livskraftig sälstam,
- åtgärder för att minska kväveläckaget från jordbruk, kommuner och industrier. Bland åtgärderna märks t.ex. ökade krav på en mer långtgående reduktion vid reningsverken,
- beslut om att göra hela Kattegatt till miljöskyddsområde med särskilda restriktioner för alla skadliga utsläpp.

Regeringen bör få i uppdrag att föreslå ett program för Västervattnen där dessa förslag ingår.

Lokala initiativ liksom regionala inom ramen för projektet "Rätta Västervattnen" är viktiga i arbetet för att få en förankring hos de många människorna. Flera sådana initiativ har också tagits. Länsstyrelser och landsting har kontaktats i syfte att inleda ett aktivt arbete i samråd med olika intresseorganisationer, enskilda föreningar och politiska partier. Folkpartiet har sålunda arrangerat såväl Rätta Västervatten-konferenser som studieresor, även inom ramen för ett nordiskt samarbete.

Flera myndigheter, både centrala och regionala, är ansvariga i samband med utfärdande av bestämmelser för tillåten verksamhet. Samordningen fungerar inte, och vid flera tillbud har räddningstjänsten påtalat de oklara ansvarsförhållanden som råder. I många fall saknas konkreta planer vid katastrofhändelser. Därför är det viktigt att planer utarbetas, och att en ut-

redning snarast tillsätts med uppdrag att lägga fram förslag till erforderliga lagstiftningsåtgärder och administrativa åtgärder. En förbättrad samordning och ett klarläggande av myndigheters ansvar och insatser skulle tillsammans med utarbetande av aktionsplaner för sjöar och vattendrag ge ett viktigt bidrag till att ytterligare förstärka möjligheterna att *Rädda Västervattnen*. Dessa behov hör ges regeringen till känna.

Mot. 1989/90
Jo818

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Vänersjöfartens betydelse från säkerhets- och miljösynpunkt, och Statens eget ansvar att föregå med gott exempel vid transportval,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande Västervattnens betydelse som dricksvattentäkt för en betydande del av Västsveriges befolkning,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en Nordsjökommission,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ställa medel till förfogande inom ramen för de särskilda skatteutjämningsmedlen som bidrag till kustkommunernas kostnader för strandstädning.¹⁾

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande allvaret och omfattningen av utsläpp, även som resultat av olyckor och tillbud,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett program för Västervattnen där i motionen redovisade förslag bör ingå,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande behovet av lagstiftnings- och administrativa åtgärder,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande behovet av förbättrad samordning mellan myndigheter och ett klarläggande av dessas ansvar.

Stockholm den 25 januari 1990

Anders Castberger (fp)

Elver Jonsson (fp)

Leif Olsson (fp)

Isa Halvarsson (fp)

Kenth Skårvik (fp)

Erling Bager (fp)

Bengt Rosén (fp)

¹ 1989/90:Fi309